
ROLI I ENERGJISË SË RIPËRTËRITSHME NË ARRITJEN E OBJEKTIVAVE PËR 2030

Përmbledhje Politikash

8/2021

Përmbajtja

Hyrje	3
Metodologjia	4
2. Baza Ligjore dhe Institucionale	5
2.1. Dokumentet strategjike	5
2.1.2 Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës	6
2.2. Legjislacioni i energjisë.....	7
2.2.1. Ligji për Energjinë	7
2.2.2. Ligji për Zyrën e Rregullatorit të Energjisë.....	7
2.2.3. Ligji për Energjinë Elektrike	7
2.2.4. Një çështje për një ligj të ri mbi energjinë e ripërtëritshme	7
2.2.5 Udhëzimi Administrativ (MZHE) Nr. 05/2017 Synimet e Burimit të Energjisë së Ripërtëritshme.....	8
2.2.6. Rregulla për skemën mbështetëse për gjeneratorët e burimeve të ripërtëritshme të energjisë	9
2.2.7. Rregulla mbi procedurën e autorizimit për ndërtimin e kapaciteteve të reja gjeneruese	9
3.1. Skema mbështetëse	10
3.1.1. Ankandet dhe konkurrenca stimuluese	11
3.1.2. Procesuesit dhe decentralizimi i prodhimit	12
3.1.3. Energjia e ripërtëritshme dhe integrimi i tregut.....	13
3.2. Investimet dhe thjeshtimi i procedurave.....	14
3.2.1. One Stop Shop dhe menaxhim i qëndrueshëm i burimeve	14
Përfundime.....	17
Rekomandimet	18

Hyrje

Energjia e ripërtëritshme është në krye të përpjekjeve për të siguruar një zhvillim të qëndrueshëm dhe transformim jetësor të energjisë në Tokë nga forma e bazuar në karburantet fosile në energji të gjelbër, të përballueshme dhe rrethore. Energjia e ripërtëritshme, deri tani, është e vetmja formë alternative ndaj energjisë e bazuar në burime ndotëse të cilat jo vetëm që janë të qëndrueshme por gjithashtu shkaktojnë dëme mjedisore dhe shëndetësore. Energjia e ripërtëritshme në fund të fundit shndërrohet nga një ideal dhe vizion për të ardhmen, në një kërkesë të ngutshme drejt tryezave të politikëbërësve.

Agjenda e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor, një iniciativë e Bashkimit Evropian që arriti kulmin me nënshkrimin e Deklaratës së Samitit të Sofjës në Nëntor 2020, është një bazë e shkëlqyeshme për përparimin në fushën e energjisë së ripërtëritshme. Objektivi kryesor i Agjendës së Gjelbër është të ndihmojë Ballkanin Perëndimor në hartimin dhe zbatimin e politikave të hartuara për të zhvilluar ekonomi moderne, me burime efçiente dhe konkurruese, ku rritja shkëputet nga emetimet e gazeve serë, përdorimi i burimeve dhe gjenerimi i mbetjeve dhe ku ndiqet rezistenca ndaj klimës.¹ Ky angazhim i Agjendës së Gjelbër për Ballkanin Perëndimor është gjithashtu pjesë e përpjekjeve afatgjata të Bashkimit Evropian për të përfshirë rajonin në kornizën e politikës së përbashkët të energjisë.

Elementet kryesore të Agjendës së Gjelbër për Ballkanin Perëndimor janë:

- Dekarbonizimi
- Ekonomi rrethore
- Sistemi i ndotjes së ajrit, ujit dhe tokës
- Sisteme të qëndrueshme ushqimore dhe zona rurale
- Kapital natyror²

Kosova është nënshkruese e Traktatit për krijimin e Komunitetit të Energjisë, një mekanizëm në formën e një organizate ndërkombëtare qëllimi kryesor i së cilës është “të zgjerojë rregullat dhe parimet e brendshme të BE-së për tregun e energjisë në vendet në Evropën Juglindore, rajonin e Detit të Zi dhe më gjerë. baze për një kuadër ligjërish të detyrueshëm”³. Në thelb të punës së Komunitetit të Energjisë është krijimi i kushteve që, përveç integritetit të tregjeve të energjisë në rajon, të bëhet transformimi i sistemeve, duke ndjekur si udhëzues politikat dhe zhvillimet brenda Bashkimit Evropian. Energjia e ripërtëritshme është në thelb të Traktatit të themelimit të Komunitetit të Energjisë. Neni 2 i Traktatit thekson qëllimin për të "përmirësuar situatën mjedisore në lidhje me Rrjetin e Energjisë dhe efikasitetin e lidhur me energjinë, të nxisë përdorimin e energjisë së ripërtëritshme dhe të përcaktojë kushtet për tregtinë e energjisë në hapësirën e vetme rregullatore." Si pjesë e këtij Traktati, Kosova do të angazhohet për zbatimin

¹ Komisioni Evropian, (2020), Komunikimi nga Komisioni për Parlamentin Evropian, Këshillin, Komitetin Evropian Ekonomik dhe Social dhe Komitetin e Rajoneve, një Plan Ekonomik dhe Investimesh për Ballkanin Perëndimor, i disponueshëm https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:d32825b0-08ad-11eb-a511-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF (e casshme në Maj, 2021).

² Ibid.

³ Sekretariati i Komunitetit të Energjisë, (2021), webfaqja Kryesore e Komunitetit të Energjisë, Rreth Nesh, e disponueshme në <https://www.energy-community.org/aboutus/whoweare.html> (e casshme ne Maj, 2021).

e legjislacionit Evropian duke përfshirë synimet në fushën e energjisë së ripërtëritshme, efikasitetin e energjisë dhe zvogëlimin e emetimeve të gazeve serë. Kosova është në prag të marrjes së objektivave të reja për vitin 2030 të cilat pritet të jenë shumë më ambicioze sesa objektivat e mëparshme. Synimi prej 25% deri në vitin 2020 pritet të zëvendësohet nga një objektiv prej 30-34% për burimet e ripërtëritshme deri në vitin 2030 në varësi të studimit që Komisioni Evropian po kryen. E gjithë kjo do të kërkojë një ndërhyrje të menjëhershme të politikës, në mënyrë që të sigurojë që janë marrë të gjitha masat e nevojshme që reformat të zhvillohen me sukses dhe që objektivi i synuar të arrihet.

Ky punim synon, duke skanuar situatën me politikat kryesore publike në vend, të ofrojë rekomandime konkrete të cilat do t'u shërbejnë institucioneve për të hapur rrugën drejt përfshirjes më të madhe të burimeve të ripërtëritshme. Kjo është përqendruar në mënyrë të konsiderueshme në kornizën aktuale ligjore dhe të politikave dhe rekomandimet mbi atë se cila kornizë duhet të jetë për të ardhmen. Energjia nga burimet e ripërtëritshme është një nga fushat ku bashkëpunimi i Qeverisë me shoqërinë civile dhe bizneset do të jetë i nevojshëm për të kaluar me sukses tranzicionin e energjisë.

Metodologjia

Një kombinim i metodave sasiore dhe cilësore është përdorur për të kryer këtë punim. Megjithëse metoda cilësore është më dominuese, sepse ne donim të analizojmë jo vetëm numrat, por edhe gjetjet e tjera dhe të zhytëhim më thellë në shkaqet, të dhënat numerike u përdorën gjithashtu për të ndërtuar një model analize. Këto të dhëna kryesisht vijnë nga raportet e Zyrës së Rregullatorit të Energjisë, raportet ndërkombëtare dhe të dhëna të tjera të sektorit.

Gjithashtu, është bërë analiza e përmbajtjes së legjislacionit dhe politikave në vend në fushën e energjisë së ripërtëritshme. Vëmendje e veçantë i është kushtuar analizës së qëllimit, fushave që ajo mbulon, etj. Pas analizës, u morën konkluzione ku ekipi i analistëve i përpunoi ato për të bërë rekomandime.

2. Baza Ligjore dhe Institucionale

Baza ligjore, institucionale dhe strategjike në lidhje me sektorin e ripërtëritshëm në Kosovë përbëhet nga Strategjia e Energjisë dhe legjislacioni horizontal i energjisë. Megjithëse këto kanë të bëjnë me burime të ripërtëritshme të energjisë, ato aktualisht nuk janë të mjaftueshme për të arritur objektivat për vitet e ardhshme. Strategjia aktuale e energjisë nuk është adekuate dhe nuk është në përputhje me pakot energjetike evropiane që janë miratuar tashmë. Duke parë arritjet e vendeve të tjera në sektorin e burimeve të energjisë, vendi ynë mbetet prapa për sa i përket burimeve të ripërtëritshme dhe bazës ligjore prapa tyre. Por, kjo nuk do të thotë që Kosova nuk mund të arrijë qëllimet e saj në lidhje me sektorin e energjisë, veçanërisht burimet e ripërtëritshme të energjisë.

Institucionet kryesore përgjegjëse për rregullimin e sektorit janë Ministria, Zyra e Rregullatorit të Energjisë dhe komunat. Ministria është organi qeveritar që në fushëveprimtarinë e saj ka hartimin e politikave në fushën e energjisë. Ministria harton Strategjinë e Energjisë si dokumenti kryesor strategjik, sponsorizon ligjet dhe merr vendime kryesore strategjike në lidhje me fushën e energjisë. Në anën tjetër, Zyra e Rregullatorit të Energjisë është një organ i pavarur, i cili ka për detyrë të rregullojë aktivitetet në sektorin e energjisë në Kosovë. Komunat në bashkëpunim me të dy këta organe, ndihmojnë sektorin e energjisë duke zbatuar projekte të reja dhe duke mundësuar integrimin e burimeve të ripërtëritshme në tregun e energjisë. Bashkëpunimi i këtyre aktorëve do të çonte në krijimin e një të ardhme të qëndrueshme të energjisë, dhe në të njëjtën kohë do të përmbushte objektivat e përcaktuara.

2.1. Dokumentet strategjike

22.1.1. Strategjia e Energjisë - mësimet e nxjerra nga ajo ekzistuese dhe një vizion për një të re në lidhje me energjinë e ripërtëritshme

Strategjia e Energjisë 2017-2026 e Republikës së Kosovës⁴ përcakton qartë në objektivin 5 përmbushjen e synimeve dhe detyrimeve në eficiencën e energjisë dhe burimet e ripërtëritshme të energjisë. Kosova, si pjesëmarrëse në Komunitetin e Energjisë, ka për detyrë të përmbushë këto objektiva, pasi ato janë në interesin më të mirë të mjedisit dhe zhvillimit të qëndrueshëm. Strategjia ekzistuese nuk është e detajuar dhe nuk udhëzon qartë se si do të arrihen këto objektiva dhe zgjidhja e përshtatshme do të ishte rishikimi i saj dhe hartimi i një strategjie të re. Strategjia e re e energjisë duhet të ketë një fokus të veçantë në burimet e ripërtëritshme të energjisë, pasi ato janë e ardhmja e sektorit të energjisë kudo në botë, dhe një trend i tillë është i domosdoshëm për të vazhduar të zbatohet në vendin tonë. Potencialet që ka vendi ynë për prodhimin e energjisë nga burime të pashtershme nuk duhet të shfrytëzohen, dhe nevoja për integrim të mëtejshëm është tashmë e dukshme.

Strategjia aktuale e energjisë synon të sigurojë përdorimin optimal të energjisë nga burimet e ripërtëritshme në përputhje me caqet e vendosura. Kjo strategji synon gjithashtu të promovojë përdorimin e burimeve të ripërtëritshme të energjisë, në përputhje me vendet evropiane, të cilat tashmë kanë shtyrë përdorimin e këtyre burimeve shumë përpara. Qymyri është ende i mbështetur në këtë strategji dhe duke parë ngjarjet e fundit, ku Pakoja e katërt e Energjisë është aprovuar kohët e fundit, strategjia duhet të përmbajë shumë më tepër objektiva që përdorin

⁴ Strategjia e Energjisë 2017-2026 e Republikës së Kosovës, www.shorturl.at/dfwH9, (May, 2021)

burimet e ripërtëritshme dhe të promovojnë përdorimin e tyre nga personat privat. Duke pasur parasysh këtë, dhe dështimin për të përmbushur objektivat e burimeve të ripërtëritshme, është shfaqur nevoja për një strategji të re të energjisë.

Strategjia aktuale e energjisë nuk ka vizionin e duhur për burimet e ripërtëritshme të energjisë. Objektivi 5 i strategjisë thotë se:

“Në sektorin e burimeve të ripërtëritshme të energjisë, qëllimi është të zhvillojë dhe përmirësojë mekanizmat e nevojshëm rregullatorë dhe operacional për arritjen e synimit të 25% të pjesës së energjisë nga burimet e ripërtëritshme të energjisë në konsumin përfundimtar bruto të energjisë në 2020.”

Por deri më tani, sipas raporteve nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë, ky objektivi nuk është përmbushur. Kjo është gjithashtu një pasojë e strategjisë joadekuate, e cila nuk përcakton qartë se si do të arrihet ky objektivi. Ky dhe problemet e tjera duhet të parashikohen, analizohen dhe adresohen në një strategji të re të energjisë. Strategjia e re e energjisë, e cila është duke u hartuar nga Qeveria e Kosovës, ka mundësinë të hapë një faqe të re në sektorin e energjisë. Nevojiten përditësime, pasi që nga hartimi i strategjisë së vjetër deri më sot, sektori i energjisë ka pësuar ndryshime dhe përparime në teknologji dhe mundësi. Një strategji e re mund të paraqesë më shumë vizion dhe më shumë mundësi zhvillimi për sektorë të tjerë, dhe do t'i mundësonte Kosovës të largohej nga qymyri. Burimet e ripërtëritshme duhet të përmbajnë pozicionin kryesor të sektorit të energjisë në këtë strategji, dhe në këtë rast do të ndihmojë Kosovën në aspektin e integritimit evropian.

Strategjia e re e energjisë duhet të jetë e arsyeshme, e matshme dhe e monitorueshme. E arsyeshme sa i përket përputhjes së kushteve ekonomike të vendit dhe ndihmës për zhvillimin e sektorëve të tjerë. E matshme në drejtim të shikimit të arritjes së objektivave të përfshira në strategjinë e re. Duhet të jetë e monitorueshme në çdo kohë për shkak të modifikimeve që mund të bëhen ose ndjekjes së pikave të strategjisë, dhe si proces, monitorimi ka një rëndësi të veçantë në arritjen e objektivave të strategjisë së re të energjisë. Gabimet e së kaluarës nuk duhet të përsëriten në të ardhmen në strategjinë e re.

Strategjia e re e energjisë duhet të mbledhë rreth vetes ekspertët më të mirë në fushën e energjisë. Grupi i punës i kësaj strategjie duhet të përmbajë ekspertë nga rregullatori i gjenerimit, transmetimit, shpërndarjes, furnizimit dhe rregullatori i energjisë. Të gjithë këta aktorë në sektorin e energjisë e plotësojnë atë dhe ndihmojnë që ajo të funksionojë më mirë. Kështu që nevoja dhe përvoja e tyre shihet si e nevojshme në hartimin e strategjisë së re. Ekspertët duhet të kenë para tyre qëllime të qarta që mund të arrihen pa dëmtuar sektorë të tjerë dhe duke pasur në radhë të parë mbrojtjen e mjedisit dhe gjallesave që jetojnë në të. Është e domosdoshme që këto grupe pune, të cilat do të punojnë së bashku për të hartuar strategjinë e re, të analizojnë plotësisht gabimet e së kaluarës dhe të mos i përsërisin ato.

2.1.2 Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës

Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës (PKEK) është një dokument i rëndësishëm për planifikimin afatgjatë të politikës së energjisë. Kosova ka krijuar grupe punuese për hartimin e Planit Kombëtar të Energjisë dhe Klimës dhe ekziston një skicë e këtij plani. Miratimi i PKEK

pritet pas aprovimit të synimeve të reja për energjinë e ripërtëritshme, efikasitetin e energjisë dhe uljen e emetimeve. PKEK synon të jetë një dokument konsolidues i të gjitha strategjive të energjisë, mjedisit dhe klimës dhe synon të mbulojë kornizën strategjike me parashikime deri në 2050.

2.2. Legjislacioni i energjisë

2.2.1. Ligji për Energjinë

Ligji për Energjinë përcakton parimet dhe rregullat e përgjithshme përmes të cilave zhvillohen aktivitetet në sektorin e energjisë në Republikën e Kosovës.⁵ Ky ligj përfshin dhe merret me energjinë elektrike, energjinë termike, gazin natyror dhe energjinë nga burimet e ripërtëritshme. Gjithashtu, strategjia e energjisë bazohet shumë në këtë ligj, si një nga ligjet kryesore të hartimit të një strategjie të energjisë, dhe normalisht që ajo pjesë e fushës së veprimit të Ligjit nr. Ndër të tjera, ajo merret me rregullimin e veprimtarive të sektorit të energjisë, rritjen e konkurrencës, rregullat për mbrojtjen e konsumatorëve, etj. Ky ligj dhe ligjet e tjera janë baza e funksionimit të tregut të energjisë.

2.2.2. Ligji për Zyrën e Rregullatorit të Energjisë

Ligji për Zyrën e Rregullatorit të Energjisë përcakton kompetencat, detyrat dhe funksionet e Zyrës së Rregullatorit të Energjisë.⁶ Dispozitat e ligjshme zbatohen nga Rregullatori që ushtron kompetencat e agjencisë në mënyrë të pavarur si pjesë e institucionit të Republikës së Kosovës. Zyra e Rregullatorit të Energjisë është një nga adresat kryesore në lidhje me sektorin e energjisë në Kosovë, dhe ligji special që i përket kësaj zyre ndihmon shumë në rregullimin e tregut dhe përcaktimin e detyrave dhe përgjegjësisë. Ligji Nr. 05 / L-084, së bashku me Ligjin për Energjinë dhe Ligjin për Energjinë Elektrike janë shtyllat mbështetëse të sektorit të energjisë në Kosovë.

2.2.3. Ligji për Energjinë Elektrike

Ligji për Energjinë Elektrike synon të përcaktojë rregullat dhe masat për funksionimin e sektorit të energjisë për të siguruar një furnizim të sigurt, të besueshëm, të rregullt dhe cilësor të energjisë.⁷ Ky ligj përcakton rregullat për prodhimin, transmetimin, shpërndarjen dhe furnizimin e energjisë elektrike në territorin e Kosovës. Një ligj i tillë ndihmon shumë sektorin e energjisë, në drejtim të përcaktimit të përgjegjësisë dhe detyrave. Por që Kosova të bëjë përparim në përdorimin e burimeve të ripërtëritshme, nevojitet një ligj tjetër që është posaçërisht për këto burime

2.2.4. Një çështje për një ligj të ri mbi energjinë e ripërtëritshme

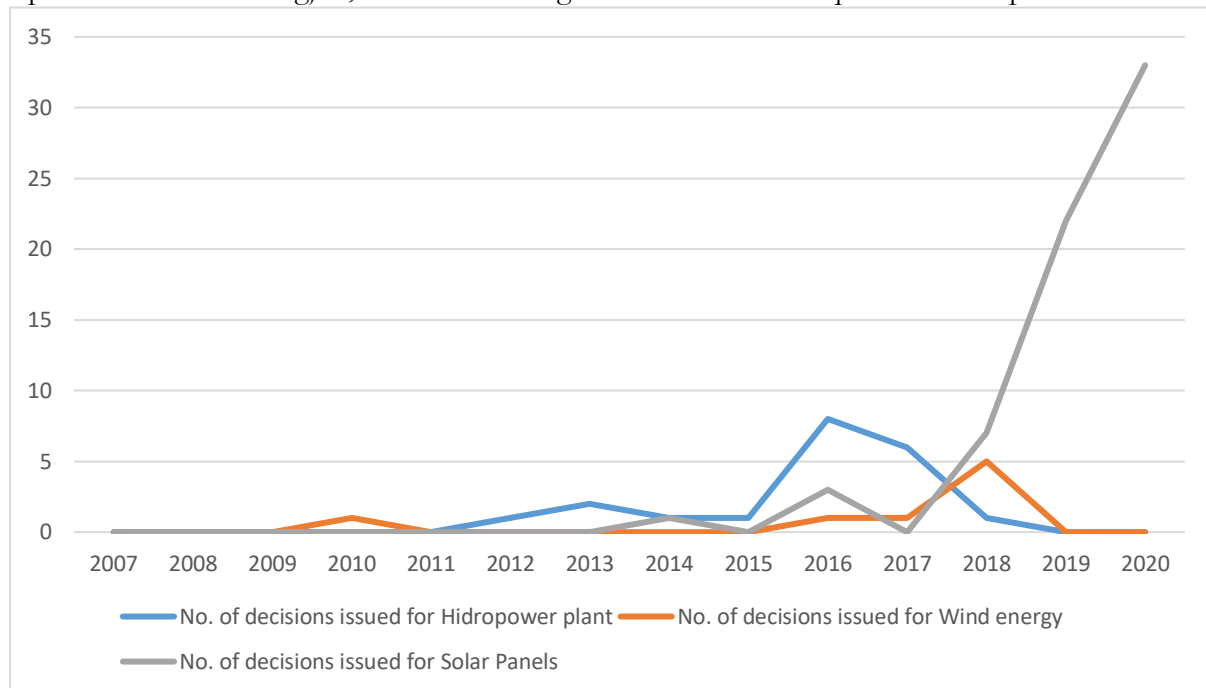
Kosova duhet të ketë një Ligj të veçantë për Energjinë e Ripërtëritshme. Ky ligj duhet të rris shfrytëzimin e energjisë së ripërtëritshme në Kosovë dhe të rregullojë prodhimin dhe furnizimin me energji të ripërtëritshme. Një ligj i tillë do të mbështeste dhe rregullonte mënyrën e gjenerimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme të energjisë, të tilla si energjia diellore, energjia e erës,

⁵ GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 25 / 14 korrik 2016, PRISTINA, LIGJI Nr. 05/L-084 PËR RREGULLATORIN E ENERJISË, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12694> , (May, 2021)

⁶ GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 25 / 14 korrik 2016, PRISTINA, LIGJI Nr. 05/L-084 PËR RREGULLATORIN E ENERJISË, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12694> , (May, 2021)

⁷ GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 26 / 21 korrik 2016, PRISTINA, LIGJI Nr. 05/L-085 PËR ENERJINË ELEKTRIKE, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12744>, (May, 2021)

energja hidrike, energja gjeotermale dhe energja e biomasës. Është shumë e rëndësishme që një ligj i tillë të miratohet sa më shpejt që të jetë e mundur, pasi që, ndër të tjera, do të organizonte më mirë tregun e energjisë. Një ligj i tillë i veçantë do të inkurajonte përdorimin e burimeve të ripërtëritshme të energjisë, i cili do të siguronte zhvillim të qëndrueshëm për Kosovën.

Ligji i posaçëm për energjinë e ripërtëritshme do të sillte më shumë siguri në sektorin e energjisë. Një ligj i tillë do të siguronte përdorimin, funksionimin, licencimin dhe promovimin në treg të burimeve të ripërtëritshme të energjisë. Duke lehtësuar masat për përdorimin e burimeve të ripërtëritshme, të cilat do të mundësohen nga një ligj i veçantë për ta, do të rrisë konkurrencën që do të ishte në të mirë të konsumatorëve dhe në të mirë të sigurisë së energjisë, ku në këtë rast do të mbulojë disa vende e lira pune që ky sektor aktualisht ka në Kosovë. Kosova ka perspektiva të mëdha sa i përket përdorimit të burimeve të ripërtëritshme, dhe një ligj i veçantë për to do të ishte i mirëpritur dhe duhet të miratohet sa më shpejt që të jetë e mundur.

2.2.5 Udhëzimi Administrativ (MZHE) Nr. 05/2017 Synimet e Burimit të Energjisë së Ripërtëritshme

Qëllimi i këtij udhëzimi administrativ është të miratojë synime afatgjata dhe vjetore të burimit të energjisë së ripërtëritshme.⁸ Ky udhëzim administrativ është pjesërisht në përputhje me dispozitat e Direktivës 2009/28 / KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit të 23 Prillit 2009 mbi promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme.⁹ Ky udhëzim administrativ mundëson arritjen e synimit të detyrueshëm të burimeve të ripërtëritshme prej 25% deri në vitin 2020. Në të njëjtën kohë, ky dokument ka një rëndësi të veçantë në sektorin e energjisë, përkatësisht për burimet e ripërtëritshme të energjisë, pasi ndihmon përfshirjen dhe përdorimin më të madh të këto burime për gjenerimin e energjisë.

⁸ Republika e Kosovës, Ministria e Zhvillimit Ekonomik, UDHËZIM ADMINISTRATIV No. 05/2017, TARIFAT e BURIMEVE TE RIPËRTËRITSHME TË ENERGIJË <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=14893>, (MAJ), 2021

⁹ Ibid.

2.2.6. Rregulla për skemën mbështetëse për gjeneratorët e burimeve të ripërtëritshme të energjisë

Rregulla mbi Skemën e Mbështetjes për objektet gjeneruese të BRE përcakton mekanizmat e rregulluar për mbështetjen e energjisë elektrike të gjeneruar nga burimet e ripërtëritshme të energjisë.¹⁰ Kjo skemë mbështetëse është dizajnuar nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë dhe synon të ndihmojë burimet e ripërtëritshme të inkorporohen dhe inkurajohen të bëhen pjesë e tregut të energjisë së Kosovës. Ndihma ose pika kryesore e kësaj skeme është tarifa nxitëse, e

Vendime për vetë-konsum	Nr. i vendimeve të lëshuara
Solare	20
Gjithsej	20

cila bazuar në llojin e burimit të energjisë nga e cila gjenerohet energjia duhet t'i paguhet prodhuesit për secilën MW. Tarifa nxitëse ishte shumë e lartë krahasuar me çmimin e tregut dhe kështu u shfuqizua nga ZRRE-ja.¹¹ Skema e mbështetjes shihet si e nevojshme në drejtim të arritjes së synimeve për burimet e ripërtëritshme.

Tab 1. Lejet për vetëkonsum për vitin 2019

Kjo skemë ka mbështetur gjithashtu individë privatë që kanë gjeneruar energji nga burime të ripërtëritshme. Çdo klient i energjisë elektrike i lidhur në rrjetin e shpërndarjes së tensionit të ulët mund të aplikojë tek Furnizuesi i tij për të marrë statusin e një prodhuesi.¹² Blerësit janë të lidhur me rrjetin publik të energjisë, dhe në varësi të daljes, ata mund të furnizojnë energji ose të marrin energji nga rrjeti. Një inkurajim i tillë ka shtyrë që nga viti në vit, numri i vetë-gjeneruesve të rritet, dhe gjithashtu vetëdijësimi i qytetarëve të tjerë, të cilët e shohin këtë lloj energjie si të ardhmen e këtij sektori.

2.2.7. Rregulla mbi procedurën e autorizimit për ndërtimin e kapaciteteve të reja gjeneruese

Për të ndërtuar kapacitete të reja të gjenerimit të energjisë, licencimi së pari duhet të bëhet nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë. Kjo sepse gjithçka duhet të bëhet në përputhje me rregullat dhe ligjet e Kosovës, dhe në të njëjtën kohë nën monitorimin e ZRRE-së. Kjo rregull shihet si e nevojshme sepse kushtet teknike të cilës do pajisje e cila do të përdoret për të gjeneruar energji nga burime të ripërtëritshme duhet të monitorohet dhe plotësohet. Dhe nëse është e licencuar, kjo do të thotë që këto kushte janë përmbushur dhe projekti është i gatshëm për tu zbatuar. E gjithë kjo, është për arsye për të mos pasur probleme në të ardhmen dhe për të rritur sigurinë e investimeve dhe gjenerimit.

Blerësit

Konsumatorët të cilët janë të pajisur me teknologjinë e tyre për prodhimin e energjisë quhen prozumatorë/blerës. Këta konsumatorë që vendosin të ndërtojnë një gjenerator, për të cilin

¹⁰ Zyra e Rregullatorit të Energjisë, Rregulla për Skemën Mbështetëse për gjeneratorët e Burimeve të Ripërtëritshme të Energjisë, ERO/Rule No. 10/2017, http://ero-ks.org/2017/Rregullat/Rule%20on%20Support%20Scheme_2017.pdf, (May, 2021)

¹¹ Zyra e Rregullatorit të Energjisë, V_1204_2019, Përcaktimi i Tarifës nxitëse http://ero-ks.org/2019/Vendimet/V_1204_2019_eng.pdf, (Maj, 2021)

¹² Ibid.

duhet të marrin licencë nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë në Kosovë, gjithashtu mund të quhen si konsumatorë gjeneratorë. Pajisja me këtë teknologji dhe licencimi i përdorimit të saj, është shumë pozitive për konsumatorin në fjalë dhe për komunitetin, sepse këta përdorues rrisin sigurinë e tyre të energjisë, duke përdorur energji të pastër dhe duke mos ndotur mjedisin ku jetojnë. Në Kosovë ekziston gjithashtu një skemë mbështetëse për gjeneratorët e konsumatorëve e cila quhet Skema e Mbështetjes për gjeneratorët e vetë-konsumit. Skema e mbështetjes së vetë-konsumit ndihmon dhe siguron shumë për vetë prodhuesit e energjisë. Kjo skemë parashikon marrjen e të gjithë energjisë elektrike të prodhuar dhe dërgimin e të gjithë energjisë elektrike të konsumuar nga konsumatorët gjenerues. Gjithashtu, kjo skemë parashikon që nëse prodhimi nga konsumatori është më i madh se konsumi që ai ka, ai do të kreditohet me energji (kwh), në periudhën e ardhshme të faturimit. Gjithashtu një gjë e mirë për prodhuesit, që ofron kjo skemë mbështetëse, është që të gjithë sasinë që prodhon, furnizuesi duhet ta blejë dhe ta vendosë në treg. Duke parë trendin e energjisë dhe mbështetjen që po u jepet burimeve të ripërtëritshme, vitet e fundit në vendin tonë është rritur përdorimi i teknologjive të energjisë së ripërtëritshme, të cilat mbështeten nga skema e mbështetjes së ZRRE.

Vitet e fundit në Kosovë, prozumerat/blerësit janë rritur. Më poshtë janë paraqitur tabelat me të dhëna për 2019 dhe 2020, për të cilat ZRRE ka lëshuar një licencë për përdorim nga prodhuesit.

Vendime për vetë-konsum	Nr. i vendimeve të lëshuara
Solare	33
Totali	33

Tab 2. Lejet për vetëkonsum për vitin 2020

Këto statistika tregojnë se vendimet e licencimit nga 2019 në 2020 janë rritur me më shumë se 50%. Kjo është një shenjë e mirë pasi që sa më i madh të jetë përdorimi i burimeve të ripërtëritshme nga vetë individët privatë, aq më shpejt do të arrihen objektivat e paracaktuara.

3.1. Skema mbështetëse

Skema e mbështetjes synon të përcaktojë mekanizmat që mbështesin prodhimin e energjisë elektrike nga burimet e ripërtëritshme. Kjo skemë mbështetëse ka qenë funksionale për 3 vjet e gjysmë, dhe brenda saj ka pasur tarifa që kanë qenë në një çekuilibër me çmimet reale të tregut. Çmimi i paguar për secilën MË të prodhuar nga burime të ripërtëritshme ka qenë shumë i lartë dhe nuk ka ndonjë skemë që të sjellë rezultate të mjaftueshme. Skema u miratua nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë dhe qëllimi i saj ishte të promovonte përdorimin e energjisë së pastër, në krahasim me energjinë e prodhuar nga lëndët djegëse fosile. Kjo skemë mbështetëse promovon gjeneratorë të energjisë që përdorin burime të ripërtëritshme të energjisë për prodhim.

Këta gjeneratorë duhet të veprojnë brenda territorit të Republikës së Kosovës, dhe pajisjet duhet të jenë të reja, pra jo të përdorura më parë.¹³ Skema e mbështetjes zbatonte metodën e tarifës nxitëse, ku në varësi të burimit të prodhimit të energjisë, pagesa bëhej për secilën MW të prodhuar.¹⁴ Tarifatat nxitëse të përcaktuara për Burimet e Ripërtërishme të Energjisë janë si më poshtë:

Level of Feed-in Tariffs applicable for RES	
Primary Renewable Energy Source	(€/MWh)
Photovoltaic Energy	136.4
Wind	85.0
New small hydro power plants	67.47
Biomass	71.30

Tabela 1: Tarifatat nxitëse të zbatueshme për energjinë elektrike të gjeneruar nga Burimet e Ripërtërishme të Energjisë dhe të pranuar në Skemën e Mbështetjes

Këto tarifa janë inkorporuar nga 19 maj 2016, deri më 27 nëntor 2019, kur ZRRE-ja mori vendimin për ndërprerjen e Tarifës nxitëse.

3.1.1. Ankandet dhe konkurrenca stimuluese

Ankandet i referohen proceseve të prokurimit konkurrues të tenderit për energji elektrike nga energjia e ripërtërishme ose ku teknologjitë e energjisë së ripërtërishme janë të pranueshme.¹⁵ Në një ankand, zhvilluesit e projekteve të energjisë bëjnë oferta kundër njëri-tjetrit për të furnizuar energji përmes kontratave afatgjata me çmimin më të ulët të mundshëm.¹⁶ Ankandet përfaqësojnë një nga metodat më efektive për uljen e kostos së teknologjive të burimeve të ripërtërishme, dhe shpesh herë preferohen si skema të tjera të mbështetjes. Kjo për arsye se ankandet intensifikojnë konkurrencën dhe lejojnë që çmimi të jetë sa më i ulët që të jetë e mundur. Shumë vende të zhvilluara dhe nën zhvillim e përdorin këtë metodë dhe kjo ka vërtetuar se është një teknikë shumë efektive.

Ankandet e energjisë janë bërë mjaft të popullarizuara në tregun e energjisë, sepse ato ofrojnë siguri, çmim më të lirë, transparencë dhe energji të mjaftueshme. Të gjitha këto karakteristika krijojnë një treg më të mirë dhe më të përshtatshëm për furnizuesin dhe përdoruesin e energjisë elektrike. Ndërkohë, duke parë potencialin që ka në drejtim të uljes së çmimeve të energjisë, ankandet po vazhdojnë të integrohen në shumë vende, përfshirë Kosovën. Parashikohet që këtë vit, Kosova do të organizojë ankandin e saj të parë të energjisë nga burimet e ripërtërishme, e cila synon të arrijë çmime më të përbalueshme të energjisë dhe të ulë nivelin e ndotjes së ajrit. Ankandet shihen si një nga alternativat më të mira për integrimin e mëtejshëm të burimeve të ripërtërishme, prandaj ato përdoren gjithnjë e më shumë çdo ditë në çdo vend të botës. Ankandet janë përhapur shpejt si një mjet për të nxjerrë furnizime të energjisë nga burimet e

¹³ ERO, Rregulla për Skemën Mbështetëse për gjeneratorët e Burimeve të Ripërtërishme të Energjisë, <http://ero-ks.org/2017/Rregullat/Rregulla%20per%20Skemen%20Mbeshitetese%20per%20Gjeneratoret%20e%20Burimeve%20te%20Ripertertishme%20te%20Energjise.pdf>, (Maj, 2021)

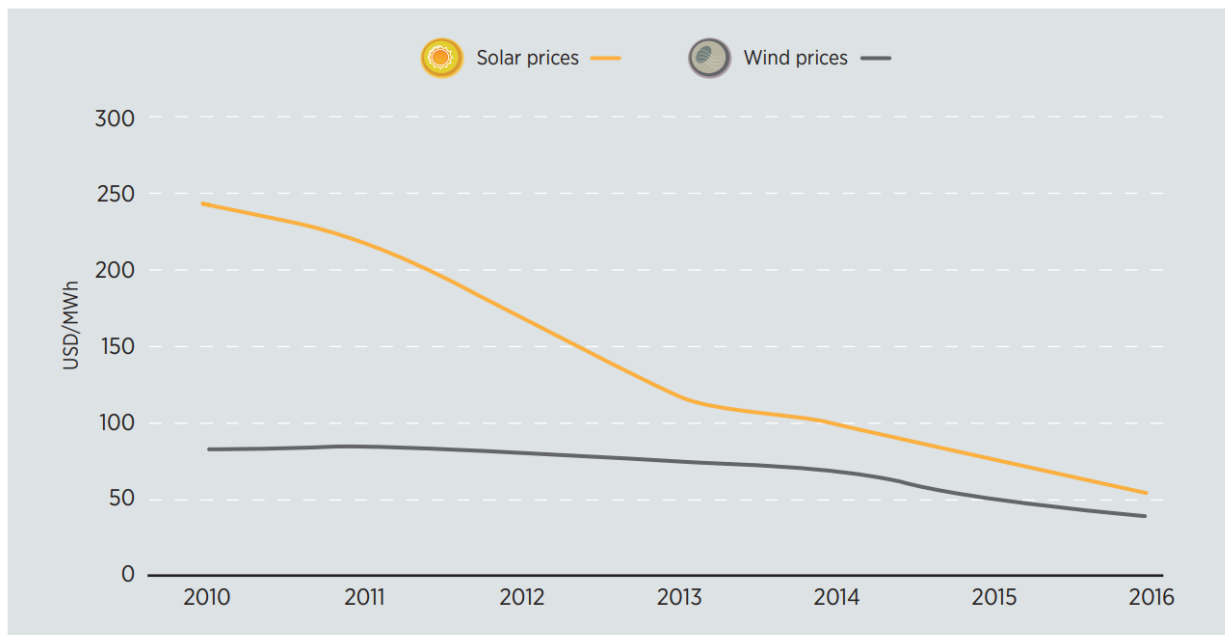
¹⁴ ZRRE, Tarifatat stimuluese për burimet e ripërtërishme, http://ero-ks.org/2016/Vendimet/V_810_2016_eng.pdf, (Maj, 2021)

¹⁵ Agjencia Ndërkombëtare e Energjisë së Ripërtërishme, Ankandet e Energjisë së Ripërtërishme; https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2017/Jun/IRENA_Renewable_Energy_Auctions_2017.pdf, (Maj, 2021)

¹⁶ USAID, Manuali i Ankandëve të Energjisë së Ripërtërishme, <https://www.usaid.gov/energy/auctions#:~:text=An%20auction%20is%20a%20competitive,at%20the%20lowest%20possible%20price.>, (Maj, 2021)

ripërtëritshme.¹⁷ Derisa tendenca e përdorimit të burimeve të ripërtëritshme për prodhimin e energjisë elektrike u rrit, vit pas viti çmimi i prodhimit të energjisë nga këto burime ka rënë për shkak të zhvillimit të teknologjive të reja dhe konkurrencës. Në vitin 2010, energjia diellore ishte kontraktuar me një çmim mesatar global prej gati 250 USD / MWh, krahasuar me çmimin mesatar të 50 USD / MWh në vitin 2016.¹⁸ Kjo tregon se ankandet kanë dhënë efektin e dëshiruar dhe kanë mundur marrjen e shërbimeve në çmimet më të ulëta të mundshme.

Ankandet pritet të mbahen edhe në Kosovë dhe ankandi i parë pritet të bëhet këtë vit. Ankandet do të rezultojnë në çmime të përballueshme të energjisë nga burime të ripërtëritshme dhe do të kenë efektin e zhvillimit të investimeve në rritjen e “bizneseve të gjelbërta“ si dhe uljen e ndotjes

së ajrit. Duke mbajtur ankande, është e mundur të zhvillohet konkurrenca, e cila përfundimisht zvogëlon çmimet e energjisë dhe integron më tej burimet e ripërtëritshme në tregun e energjisë. Ankandet janë më të mira se skemat e tjera të mbështetjes sepse ato pasqyrojnë uljen e çmimit të teknologjive gjeneruese nga burime të ripërtëritshme, më shpejt se metodat e tjera. Skemat mbështetëse, përfshirë ankandet, kanë arritur të ulin çmimin e energjisë së prodhuar nga burime të ripërtëritshme. Figura e mëposhtme tregon çmimin mesatar të energjisë së prodhuar nga dielli dhe era, nga 2010 në 2016

Figura 1. Çmimi mesatar i energjisë nga Dielli dhe Era , Burimi: IRENA, *Ankandet e Energjisë së Ripërtëritshme: Analysing 2016*

Kjo figure tregon sesi ankandet kanë ndikuar në uljen e çmimit, dhe normalisht përfituesi më i madh në këtë rast është konsumatori, i cili në të njëjtën kohë paguan një çmim më të lirë, por gjithashtu paguan energji të pastër që nuk ndot mjedisin..

3.1.2. Procesuesit dhe decentralizimi i prodhimit

Kosova aktualisht është një vend me prodhim të energjisë të bazuar në qymyr, dhe 86.49% e gjenerimit të përgjithshëm të energjisë bazohet në këtë burim.¹⁹ Ky fakt tregon qartë se Kosova duhet të ndryshojë, dhe të përqendrohet më shumë në burimet e ripërtëritshme të energjisë. Kjo

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Raporti Vjetor 2020, ZRRE

duhet të bëhet me një plan afatgjatë, si dhe me ndihmën që mund t'u sigurohet prodhuesve. Duke ndihmuar këtë kategori, sasia e prodhimit të energjisë elektrike nga burimet e ripërtëritshme të energjisë mund të rritet dhe decentralizimi i prodhimit mund të arrihet. Decentralizimi i energjisë është gjenerimi i energjisë nga prodhuesit e vegjël të cilët prodhojnë energji nga teknologjia e tyre, të cilat janë të lidhura me rrjetin. Në Kosovë vit pas viti, numri i prodhuesve po rritet, gjë që është një shenjë e mirë pasi është rritur ndërgjegjësimi për përdorimin e energjisë së pastër dhe mbrojtjen e mjedisit. Decentralizimi në një formë krijon mundësinë e zgjedhjes së furnizimit nga secili person, dhe ndihmon që rrjeti i shpërndarjes të ketë më pak presion. Përveç kësaj, decentralizimi ka përfitime të tjera, të cilat e konfirmojnë atë si një mundësi shumë e mirë për secilin vend. Decentralizimi mundëson rritjen e sigurisë së furnizimit, zvogëlimin e humbjeve dhe arritjen e objektivave më lehtë sesa rrjeti i centralizuar. Siguria e furnizimit do të rritet dhe gjithashtu gjenerimi i energjisë nga burime të vogla, dhe pastaj përdorimi i asaj energjie nga vetë prodhuesi lehtëson rrjetin dhe kërkesën e përgjithshme. Në të njëjtën kohë, kur kërkesa për energji nga rrjeti i centralizuar zvogëlohet, atëherë humbjet do të zvogëlohen proporcionalisht. Rrjeti i decentralizuar bazohet kryesisht në burime të ripërtëritshme, dhe të gjithë konsumatorët përdorin teknologji prodhimi për burime të ripërtëritshme, ku pastaj kjo i shtyn te gjithë drejt arritjes më të lehtë të objektivave për burimet e ripërtëritshme. Të gjithë këta faktorë tregojnë se decentralizimi i rrjetit është mjaft i favorshëm dhe duhet të shtyhet përpara si një skemë e cila do të mbështeste të gjithë aktorët në tregun e energjisë.

3.1.3. Energjia e ripërtëritshme dhe integrimi i tregut

Integrimi i tregut është i nevojshëm për të zëvendësuar burimet e energjisë fosile nga burimet e ripërtëritshme. E ardhmja e sektorit të energjisë është e destinuar të ketë në rinde të parë gjenerimin e energjisë nga burime që janë miqësore me mjedisin. Energjia elektrike është baza e funksionimit të jetës, por duke ditur rëndësinë e saj, nuk do të thotë që dëmet që mund t'i shkaktojë natyrës dhe gjallesave që jetojnë në të duhet të shmangen. Duke pasur parasysh këtë, zgjidhja e shumë problemeve të shkaktuara nga gjenerimi i energjisë nga lëndët djegëse fosile mund të arrihet duke përdorur burime të ripërtëritshme si gjeneratorë. Prandaj, domethënie e këtyre burimeve konsiderohet shumë e rëndësishme në të ardhmen.

Integrimi i tregut do të jetë në të mirë të të gjithë konsumatorëve. Derisa të rritet potenciali i prodhimit, siguria me furnizim, konkurrenca do të rritet dhe në të njëjtën kohë do të ketë më shumë mundësi për të zgjedhur nga konsumatori. Burimet e ripërtëritshme ofrojnë fleksibilitet të madh dhe mund të përdoren shumë më lehtë sesa karburantet fosile, të cilat kërkojnë më shumë kohë dhe më shumë punë për të gjeneruar energji, ku të gjitha këto ndikojnë te konsumatorët, si dhe në mjedis. Duke integruar këto burime do të kishim shumë përfitime, por gjithashtu do të ishim në gjendje të zhvillonim dhe të çonim përpara proceset e filluara më herët dhe të përmbushim objektivat e vendosura më herët.

Sa më i madh që është tregu i energjisë, aq më e madhe është siguria e energjisë dhe çmimi më i përballueshëm. Kjo do të thotë që siguria e energjisë në një treg me burime të shumta të prodhimit do të rritet, sepse konkurrenca mundëson që të ketë një furnizim adekuat për konsumatorët. Kjo përfaqëson një nga përparësitë më të mëdha të burimeve të ripërtëritshme, pasi ato paraqesin mundësi të mëdha manovrimi dhe mundësi të shumta prodhimi. Në një treg të integruar, me një laramani produktesh nga burime të ndryshme, tregu funksionon më mirë dhe më lehtë, sepse ka shumë aktorë që ndihmojnë dhe sigurojnë funksionimin e sigurt të tregut, dhe plotësimin e kërkesave të konsumatorit. Por për të arritur një treg të integruar, kërkohen investime në pajisje ose teknologji që mundësojnë prodhimin e energjisë përmes tyre.

3.2. Investimet dhe thjeshtimi i procedurave

Investimi është ndarja e parave, në një fushë, me pritjen e një përfitimi pozitiv në të ardhmen. Është shumë normale nëse doni të arrini diçka, ju duhet të investoni dhe të përkushtoheni në një drejtim që besoni se do të jetë në interesin më të mirë për ju dhe komunitetin tuaj. E njëjta ideologji zbatohet në fushën e energjisë elektrike, ku e ardhmja e saj përbëhet padyshim nga burime të ripërtëritshme. Teknologjia e kësaj dege të energjisë, dita ditës po bëhet më e lirë dhe më e sigurt për të investuar në të. Vendi ynë gjithashtu ka filluar të investojë në këtë drejtim, por intensiteti i investimeve për këto burime duhet të rritet, dhe më shumë buxhet duhet të alokohet për projekte që do të sjellin gjenerimin e energjisë nga burimet e ripërtëritshme. Investimet janë të nevojshme për të siguruar një të ardhme të sigurt. Projektet janë të kushtueshme, por me kosto efektive në aspektin ekonomik, pasi pas investimit fillestar, mirëmbajtja e tyre nuk është shumë e kushtueshme. Për sa i përket të ardhmes, investimet në këtë fushë janë të pashmangshme pasi ato janë e ardhmja e sektorit të energjisë dhe një themel shumë i fortë mbi të cilin shteti ynë mund të mbështetet për të krijuar stabilitetin e energjisë. Duke investuar në projekte të energjisë së ripërtëritshme, ne do të zvogëlojmë varësinë tonë nga qymyri. Dhe kjo është një nga kushtet që Traktati i Komunitetit të Energjisë kërkon nga secili shtet nënshkruar. Prandaj është e nevojshme që shteti të ndihmojë investitorët dhe të lehtësojë procedurat për të çuar përpara zbatimin e projekteve të tilla. Thjeshtimi i procedurave nënkupton studimin ose analizën e një procesi të veçantë, dhe eliminimin e ndërlikimeve dhe telasheve që mund të ndodhin. Një nga procedurat është kufizimi i kapaciteteve prodhuese, ku kjo duhet të hiqet dhe nuk duhet të ketë kufizime të tilla. Për çështje kaq të rëndësishme që ndikojnë në të mirën e komunitetit dhe arritjen e qëllimeve energjetike, procedurat duhet të jenë sa më të lehta dhe sa më të përballeshme për të gjithë. Lehtësimi i procedurave do të inkurajonte më shumë investime, që do të ishin në të mirë të të gjithëve. Me procedurat e thjeshtuara, investitorët do të kishin më pak hezitim për të çuar përpara projektet. Përveç thjeshtimit të procedurave, do të ishte mirë të inkurajoni dhe ndihmoni investitorët, sepse përveç përfitimeve të energjisë, vendi do të përfitonte edhe në drejtim të uljes së papunësisë. E gjithë kjo është bërë në mënyrë që të kemi sa më shumë investime të cilat mund të shtojnë përpara projektet që përfshijnë burime të ripërtëritshme të energjisë, të cilat normalisht janë në interesin më të mirë të vendit. Lehtësimi i procedurave është një proces që duhet të merret parasysh shumë shpejt dhe që do të sillte të mira në të gjitha fushat e prekura nga sektori i energjisë.

3.2.1. One Stop Shop dhe menaxhim i qëndrueshëm i burimeve

Objektivi i One Stop Shop është të shpejtojë procesin e rikonstruksionit të energjisë, duke lehtësuar fillimin e projekteve dhe duke vepruar si ndërmjetës midis komponentëve dhe aktorëve të ndryshëm të një projekti të tillë.²⁰ Qëllimi i One Stop Shop është të zvogëlojë numrin e procedurave administrative me të cilat përballen investitorët dhe të ulë kostot gjatë procesit të zhvillimit të projektit investues. Termi i tillë është i njohur në Kosovë pasi zbatohet në nivelin komunal dhe qendror, si në rastin e Agjencisë së Regjistrimit të Biznesit. Bazuar në praktikat e disa vendeve të zhvilluara, ne kemi dy modele kryesore për One Stop Shop:

- OSSH që ofron shërbime informacioni

²⁰ CITYNVEST Një udhëzues për fillimin e një One Stop Shop për rikonstruksionin e energjisë, Qëllimi i One Stop Shop, https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CITYnvest_A_guide_for_the_launch_of_a_One_Stop_Shop_on_energy_retrofitting_EN.pdf, (Maj, 2021)

- OSSH si institucion ndërmjetësues (herë pas here me një rol ekzekutiv)

Dallimet midis të parës dhe të dytës janë të mëdha, megjithatë, në të dy rastet ato mund të luajnë një rol të rëndësishëm në avancimin e zhvillimeve me projekte investimi në fushën e burimeve të ripërtëritshme.

Ekzistojnë 3 modele të One Stop Shop, të cilat janë aplikuar në vende të ndryshme dhe të cilat mund të zbatohen edhe në vendin tonë. Këto modele janë:

- Modeli A: Një OSSH informues dhe këshillues
- Modeli B: OSSH si një adresë e vetme me një rol koordinues
- Modeli C: Zbatimi i metodës së procedurës së hapur në investime nga burime të ripërtëritshme

Integrimi i ndonjërit prej këtyre modeleve në Kosovë do të ndihmonte dhe thjeshtonte shumë procese.

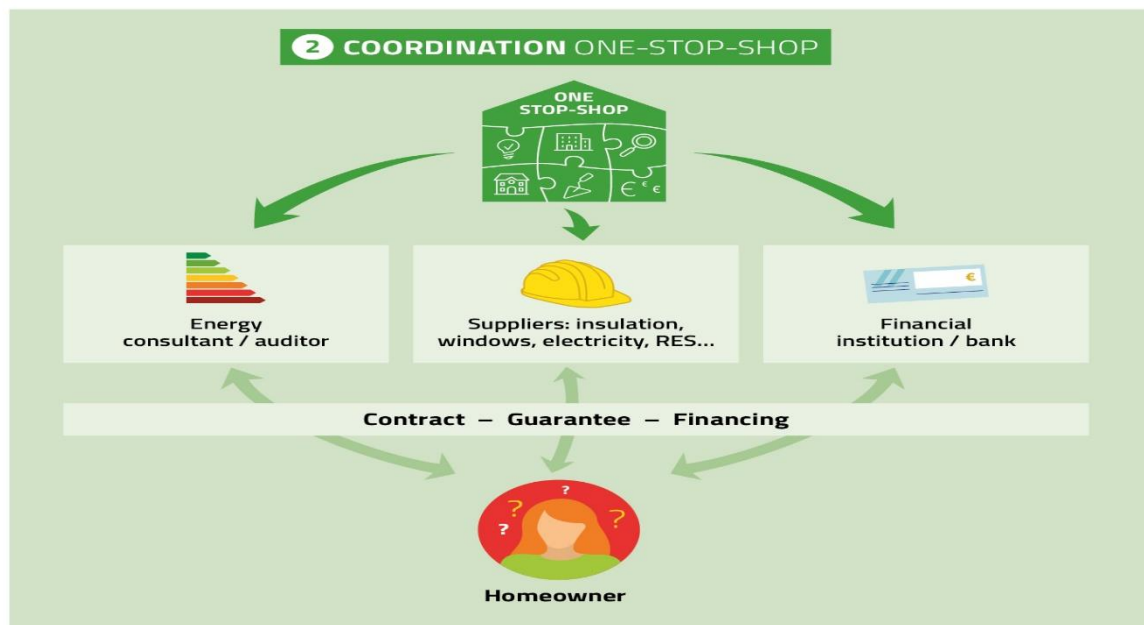

Figure 2. One Stop Shop, Burimi: Qytetet e Energjisë

Menaxhimi i qëndrueshëm i burimeve nënkupton përdorimin e burimeve natyrore në një anë dhe në anën tjetër që ruan dhe rrit qëndrueshmërinë e ekosistemeve dhe përfitimet që ato ofrojnë.²¹ Burimet që kemi sot nuk do të thotë se do t'i kemi gjithmonë, kështu që duhet të plotësojmë kërkesat aktuale pa prekur kërkesat e gjeneratave të ardhshme. Energjia e qëndrueshme përfshin të gjitha burimet e ripërtëritshme të energjisë, të tilla si hidroelektriciteti, biomasa, gjeotermale, era dhe energjitë diellore. Prandaj, përdorimi i këtyre burimeve do të ndihmonte shumë fusha të jetës, jo vetëm sektorin e energjisë, dhe ndër të tjera do të krijonte stabilitet të energjisë.

Menaxhimi i qëndrueshëm është thelbësor, pasi është një pjesë e rëndësishme e aftësisë për të ruajtur me sukses cilësinë e jetës. Menaxhimi i qëndrueshëm, si në çdo aspekt të jetës është shumë i rëndësishëm në sektorin e energjisë, ku për të qëndruar dhe për të arritur sukses në treg,

²¹Cyfoeth Naturiol Cymru Natural Resources Wales, Introducing Sustainable Management of Natural Resources, <https://cdn.naturalresources.wales/media/678317/introducing-smnr-booklet-english.pdf>, (Maj, 2021)

duhet të përdoren burime të sigurta dhe jo të dëmshme, të cilat plotësojnë kërkesat e konsumatorëve dhe nuk dëmtojnë mjedisin. Zhvillimi i teknologjive të reja na ka mundësuar që të përdorim më mirë burimet e energjisë, të cilat janë të pashtershme, siç janë burimet e ripërtëritshme. Me një menaxhim të qëndrueshëm dhe një strategji të mirë-strukturuar, sektori i energjisë në Kosovë do të përparonte më tej dhe synimet për burimet e ripërtëritshme të energjisë do të përmbusheshin shumë më lehtë.

Përfundime

Baza aktuale ligjore në fushën e burimeve të ripërtëritshme është e vjetër dhe e pamjaftueshme. Ekziston pasiguri sidomos në lidhje me skemat mbështetëse për burimet e ripërtëritshme të energjisë dhe përgjegjësinë dhe kompetencat e institucioneve. Kjo, posaçërisht e Ministrisë përgjegjëse për fushën e energjisë dhe Zyrës së Rregullatorit të Energjisë. Mos sqarimi i kompetencave të tilla ka shkaktuar vonesa në reformimin e skemës së mbështetjes dhe pasurimin e saj me masa të reja sipas udhëzimeve evropiane.

Skema aktuale e mbështetjes ende bazohet në Tarifën Nxitëse. Ky sistem, i cili kishte vlerën e tij për futjen e burimeve të ripërtëritshme në një sistem të tillë të bazuar në qymyr, tani konsiderohet i vjetër dhe bie ndesh me parimet e konkurrencës në treg. Sistemi bazohet në kontrata një-mujore me investitorë që garantojnë çmime të larta për secilën njësi të prodhuar për periudha prej 10 ose 12 vjet. Niveli i këtyre tarifave nuk rishikohet dhe nuk është likuid në varësi të zhvillimeve të tregut.

Synimet e reja të energjisë nga burimet e ripërtëritshme nuk janë përcaktuar ende. Megjithëse ky është një proces që ndikohet shumë nga Bashkimi Evropian, më saktësisht nga studimi i Komisionit Evropian, më shumë punë mund të bëhet në bashkërendim dhe në vendosjen e aktorëve në një sinergji. Bordi i Zyrës së Rregullatorit të Energjisë aktualisht nuk është funksional. Funksionimi i bordit të ZRRE-së shpesh rrezikohet nga dëmtimi i investimeve në energjinë e ripërtëritshme.

Monitorimi i implementimit të objektivave deri më tani ka qenë mjaft zyrtar dhe i përqendruar në një dialog që ka qenë kryesisht ndër-institucional. Ka një mungesë të një mekanizmi elektronik në të cilin të gjitha palët mund të përfshihen për të kontribuar në zbatimin e synimeve dhe për të ndjekur progresin.

Skema aktuale e mbështetjes së burimeve të ripërtëritshme nuk përfshin në mënyrë adekuate burimet e ripërtëritshme në shkallë të vogël. Fokus i madh i është dhënë investimeve brenda skemës së mbështetjes me tarifa nxitëse dhe së fundmi edhe konsumatorëve. Gjeneratorët në shkallë të vogël nuk gëzojnë akoma ndonjë stimul shtesë përveç përparësisë së dërgimit.

Blerësitë ende përballen me kufizime dhe procedurat e lejimit zgjasin shumë. Nga ana tjetër, kufizimi në kapacitetin e instalimit dhe fakti që nuk bazohet në konsum shihet gjithashtu si një pengesë. Një sistem i matjes së kompensimit neto është ende në fuqi, por jo një sistem neto i faturimit.

Deri më tani, komunat nuk kanë pasur një rol pro aktiv në promovimin e burimeve të ripërtëritshme. Synimet e vitit 2030 do të jenë shumë më ambicioze dhe vendosja e burimeve të ripërtëritshme në prioritetet e komunave, posaçërisht në pjesën e ngritjes së vetëdijes është shumë e rëndësishme për realizimin e synimeve për vitin 2030.

Rekomandimet

Ministria e Ekonomisë, përgjegjëse për sektorin e energjisë, duhet të fillojë hartimin e Ligjit për Burimet e Ripërtëritshme të Energjisë sa më shpejt të jetë e mundur. Ky ligj do të sqaronte kompetencat e institucioneve të tilla si Ministria dhe Zyra e Rregullatorit të Energjisë, do të reformonte skemën mbështetëse, do të siguronte instrumente shtesë si One-Stop-Shop për të inkurajuar investitorët dhe do të përcaktonte objektivin e ri të konsumit të ripërtëritshme bruto të energjisë. Rëndësia e ligjit qëndron gjithashtu në faktin se ai mund të përgatisë sistemin e ankandit, i cili është jashtëzakonisht i rëndësishëm për reformën e skemës së mbështetjes për burimet e ripërtëritshme.

Hartimi dhe hyrja në fuqi e Ligjit gjatë vitit 2021 është gjithashtu e rëndësishme për të siguruar që sistemi i ankandëve për kapacitetet në skemën mbështetëse të vendoset shpejt dhe pa vonesa të mëtejshme. Kosova duhet të vendosë synime të reja të energjisë së ripërtëritshme bazuar në një ambicie më të lartë dhe me një angazhim për një bashkëpunim më të madh me aktorët kryesorë. Sistemi i ankandit duhet të organizohet nga Ministria përgjegjëse në bashkëpunim me Zyrën e Rregullatorit të Energjisë dhe institucionet e tjera të financimit.

Qeveria duhet të vendosë synime të reja për burimet e ripërtëritshme bazuar në studimin e Komisionit Evropian, qëllimin tonë përfundimtar të dekarbonizimit dhe një vizion për tranzicionin e energjisë dhe faza e thëngjillit. Duhet të vendoset një model i planifikimit të politikave bazuar në rritjen e depërtimit të burimeve të ripërtëritshme së bashku me heqjen e qymyrit. Synimet e reja duhet të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin në një mënyrë të tillë që investimet në efikasitet t'i paraprijnë atyre në ripërtëritjen e energjisë dhe zvogëlimin e emetimeve.

Kosova duhet të krijojë një mekanizëm përcjellës elektronik për implementimin e synimeve të reja. Ky mekanizëm do të shërbente si një platformë për ndjekjen e progresit, rritjen e komunikimit midis palëve të interesuara dhe planifikimin e politikave bazuar në nivelin e zbatimit të synimeve.

Qeveria e Kosovës duhet të promovojë decentralizimin e burimeve gjeneruese përmes promovimit të burimeve në shkallë të vogël. Këto burime, ose gjeneratorë të vegjël, përveç avantazhit të dërgimit, mund të gëzojnë edhe avantazhe të tjera të tilla si përjashtimi i taksave, lehtësira fiskale dhe doganore për pajisjet, etj. Burimet e ripërtëritshme të energjisë, pra, mund të përdoren pa dëmtuar mjedisin siç është rasti me burime në shkallë të vogël përmes rrjedhjes të lumenjve.

Zyra e Rregullatorit të Energjisë duhet të reformojë skemën mbështetëse për konsumatorët me vetë-konsum (Prosumers). Kjo skemë duhet të heqë kufizimin e kapacitetit dhe duhet të bazohet në konsumin mesatar të konsumatorit. Gjithashtu, skema e matjes neto duhet të zëvendësohet gradualisht me një skemë të faturimit neto. Me rëndësi të veçantë duhet të jetë puna me komunat në mënyrë që të përshpejtohet lëshimi i pëlqimeve komunale dhe të sigurohet që burimet e ripërtëritshme të energjisë të përfshihen në planet zhvillimore komunale dhe planet urbanistike.

Qeveria duhet të krijojë një OSSH për investime në energjinë e ripërtëritshme. Ky one-stop shop që mund të krijohet brenda Agjencisë për Nxitjen e Investimeve të Huaja, dhe duhet të synojë jo vetëm informimin e investitorëve, por edhe sigurimin e dokumentacionit dhe duhet të përfshijë njësi institucionale të institucioneve të ndryshme në mënyrë që investitorët të pajisen me të dhëna për kapacitetet, për t'u ndihmuar në marrjen e dokumenteve për pjesëmarrje në ankand ose për t'u pajisur me licenca për ushtrimin e veprimtarisë së gjenerimit.

Energjia e ripërtëritshme duhet të mbështetet me masa fiskale dhe masa të tjera shtesë të politikës. Ministria e Financave, në bashkëpunim me Ministrinë e Ekonomisë, duhet të krijojë një paketë të politikës fiskale për pajisjet e përdorura për prodhimin e energjisë së ripërtëritshme. Përveç kësaj, në Ligjin për Ndërtimin, dispozitat promovuese duhet të vendosen për objektet që planifikojnë investime në panele solare dhe investime në eficiencën e energjisë.

Komunat duhet të kenë një rol të shtuar në implementimin e objektivave për vitin 2030. Në një masë të madhe, ato mund të kontribuojnë në promovimin e investimeve përmes zbatimit të projekteve në ndërtesat publike, si dhe përmes punës promovuese me arsimin fillor dhe të mesëm. Komunat duhet të zhvillojnë një plan të menaxhimit të energjisë që duhet të përfshijë kapacitetet ekzistuese dhe potencialet e investimeve në BRE.

